

Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi
ISSN: 2630-600X

VASAD

Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi - Yıl / Year: 2020 - Sayı / Issue: 6 - Sayfa/Page: 165-188
Makale Bilgisi / Article Info / Geliş/Received: 01.10.2020/ Kabul/Accepted: 08.10.2020
Yayın Tarihi/ Date Published: 25.12.2020

Atf/Citation: Bekmez, A. (2020). Siyaset ve Sanat Bağlamında Anadolu Selçuklu Döneminde İki Kadın: Mahperi Hunat Hatun ve Melike Adile. *Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6, 165-188

Araştırma Makalesi / Research Article

Aysegül BEKMEZ

Dr. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü
aysegulbekmez@yyu.edu.tr
ORCID: 0000-0001-6121-1045

Siyaset ve Sanat Bağlamında Anadolu Selçuklu Döneminde İki Kadın: Mahperi Hunat Hatun ve Melike Adile*

Two Women (Hunat Khatun - Melike Adile) Between Reflections in the Art of Political Competition in Anatolian Seljuk

Öz

Anadolu Selçuklu sanatında önemli bir yeri olan türbeler, adlarına yapılan kişilerin hayatları hakkında da ipuçları vermektedir. Anadolu Selçuklu'nun siyasi anlamda en zorlu döneminde Alâeddin Keykubat'ın eşleri ve onların çocukları arasındaki rekabet bu kadınların ölümünden sonra da devam etmiştir. Kayseri'de şehrin iki farklı noktasında Hunat Hatun ve Melike Adile adına yaptırılmış türbeler bu karmaşık siyasi ortamın izlerinin sanata yansımalarıdır. İki türbe, 1243 Köseadağ Savaşı sonrasında Anadolu Selçuklu'nun siyasi ve toplumsal hayatının en karmaşık döneminde inşa edilmiştir. Türbeler sanatsal üsluptan inşa kitabelerine kadar Hunat Hatun ve Melike Adile'nin yaşamlarına dair izler taşımaktadır. Araştırma, bu kadınlar ve türbelerinde dönemin siyasi ve kültürel ortamı ile Hunat Hatun ve Melike Adile'nin hayatları arasındaki ilişkilerin sanata yansıyan yönlerini ön plana çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultunda her iki kadının hayatları, siyasi ortamdaki rolleri üzerinde araştırmalar yapılmış ve bu kadınların adına yaptırılan ya da kendilerinin yaptırdığı eserler birbirleriyle ilişkilendirilerek incelenmiştir. Yapılan araştırma ile türbe gibi oldukça kişisel olan, yaptırıldığı kişi ile doğrudan ilişkili yapılar ve onları yaptıran bâniler arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılacaktır. Bu amaçla Çifte Kümbet ve Hunat Hatun Kümbeti kitabe, plan, mekân, süsleme özellikleri bakımından incelenmiştir. Yapıların bu özellikleri ile Hunat Hatun ve Melike Adile Hatun'un yaşamları arasındaki paralellikler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kayseri, türbe, Hunat Hatun, Melike Adile, Anadolu Selçuklu Mimarisi.

*Bu makale Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı'nda hazırlanan "Anadolu Selçuklu Döneminde Kadınların Mimari Etkinlikleri" isimli Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

Abstract

The competition between the wives of Alâeddin Keykubat and their children in the politically most challenging period of the Anatolian Seljuks continued even after these people's death. In Kayseri, Hunat Hatun and Melike Adile, in two different points of the city are the artifacts of the traces of this complex political environment. Two tombs were built during the reign of Anatolian Seljuks after the 1243 Kösedağ War. There are traces of the lives of Hunat Khatun and Melike Adile until the edifice of the artistic style of the Türbel. The article aims to bring to light the aspects of these women and genres that reflect the relations between the period's political culture and the lives of Hunat Khatun and Melike Adile. These women's lives and their role in the political environment have been investigated, and they have been investigated through works made or made by them. The research will try to explain the relationship between the structures directly related to the person lying in the building, such as the tomb and the buildings that make them.

Keywords: Kayseri, Tomb, Hunat Khatun, Melike Adile, Anatolian Seljuk Architecture.

Giriş

Anadolu Selçuklu Devleti'nin en parlak döneminin sultanı olan Alâeddin Keykubat'ın tarihi kayıtlardan anlaşıldığı kadarıyla üç eşi bulunmaktadır. Bu kadınlar Mahperi Hunat Hatun, Eyyubi hanedanından Melike Adile Hatun ve Selçuklu hanedanından İsmet'ül dünya veddin olarak anılan hatundur. Bu eşlerden ikisi olan Mahperi Hunat Hatun ve Melike Adile, Alâeddin Keykubat'ın ölümü öncesinde başlayan ve sultanın ölümü ile saltanat kavgasına dönüşen ve trajik olaylara neden olan bir siyasi rekabet içine girmişlerdir.

Alâeddin Keykubat'ın bilinen ilk eşi Hunat Hatun'un adı, tarihi kaynaklarda ilk kez Kolonogos(Alanya) kalesinin fethi sırasında yapılan anlaşma hükümleri ile karşımıza çıkmaktadır. İbni Bibi, I. Alâeddin Keykubat'ın kaleyi iki ay boyunca kuşattığını ve kalenin komutanı Kir Vard'ın vezir Mübarizüddin Ertokuş vasıtasıyla bir anlaşma talebinde bulunduğundan bahseder (İbni Bibi, 1941: 95-96). I. Alâeddin Keykubat anlaşmayı kabul ettiği ve sadakatini ispat için ailesinden birini akraba olarak Selçuklu Hanedanlığına vermesini söylediği, Kir Vard teklifi kabul ettiği ve şart olarak kızının dinine dokunulmamasını istediği belirtilmektedir (İbni Bibi, 1941: 95-96). Kendisine bugünkü Ilgın ve Doğanhisar bölgeleri mülk olarak verilmiştir (Hacıgökmen, 2012: 123). Bu anlaşma sırasında bahsi geçen hatun, ismi verilmiş olmasa da Hunat Hatun olmalıdır. Kir Vard dolayısıyla Mahperi Hunat Hatun'un etnik kökeni ile ilgili iki farklı görüş bulunmaktadır. Bunlardan ilki Ermeni asıllı olduğu yönündedir. Ermeni Simbat Vekaayi-nâmesinde onun Adom adlı Ermeni büyüğünün torunu olduğunu söyler (Turan, 2014: 357). İkinci görüş ise

Rum asıllı olabileceğidir. Aziz b.Erdeşir-i Esterâbâdî, Kadı Burhaneddin Ahmed adına H.800/M.1397-1398 yılında yazdığı Farsça Bezm u Rezm adlı eserde Mahperi Hunat Hatun'un Rum asıllı güzel ve soylu bir kadın olduğu belirtmektedir (Turgut, 2015: 8). “Kir” unvanı da, Bizanslı bir asilzâde olduğunu göstermektedir. Trabzon İmparatorlarının da “Kir” unvanını kullandıklarını kaynaklar yazmaktadır. Bu kelimenin bir unvan olduğunu Yunanca “kirios” kelimesinden Türkçe 'ye geçmiş olduğunu bilinmekte ve ‘Kir’ (Kyr) kelimesi “bey, ağa, hâkim, reis, hükümdar, emir” anlamlarına gelmektedir (Hacıgökmen, 2012: 124). Bu durumda Mahperi Hatun'un Rum olma ihtimali ağırlık kazanmaktadır. Alâeddin Keykubat ve Hunat Hatun'un evliliği muhtemelen 1221 yılında gerçekleşmiştir (Turan, 2014: 358). Hunat Hatun'un asıl etkisinin artması I. Alâeddin Keykubat'ın ölümü ve II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in tahtta çıkması ile başlamıştır. Eşinin ölümünden sonra hem siyasi hem de mimari alan da oldukça etkin olan Mahperi Hunat Hatun'un adı ilk kez Kayseri'de yaptırdığı Hunat Hatun Cami kitabesinde geçmektedir (1238).

II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in Latin İmparatoru Baudouin'e yazdığı mektupta babasının sağlığında annesinin Hıristiyan olduğundan ve tam bir din serbestliğine sahip olduğundan bahsetmektedir (Turan, 2014: 468). Bu tarihi belge Mahperi Hunat Hatun'un Alâeddin Keykubat'ın ölümünden sonra Müslümanlığı seçtiğini göstermektedir. Bu tarihten sonra kitabelerde Mahperi Hunat Hatun ismiyle anılmıştır.

1243 Köseadağ yenilgisinden sonra Moğollar Kayseri'ye kadar geldiklerinde Mahperi Hunat Hatun Kayseri Kalesi'ne sığınmıştır (İbni Bibi, 1941: 219). Sonrasında Mahperi Hunat Hatun'un kızını, kölelerini, cariyelerini ve servetini alarak Kilikya memleketine gittiği Abu'l Farac'ın kayıtlarından anlaşılmaktadır. Konu ile ilgili Abu'l Farac'ın anlatımı şu şekildedir: “Sultan Gıyasettin'in validesi bu tahribattan haber alınca kızını yani sultanın kızkardeşini, kölelerini, cariyelerini, servetini alarak Kilikya memleketine gitti ve kral Haitum'un (Hatun) babası olan ve yardım hususunda sultanı aldatan, yardımını hadiselerin neticesi belli oluncaya kadar geciktiren Baron Konstantin'e irtica etti... Tatarlar da elçiler gönderdikleri için valide sultan onlara teslim olunmuştu. Valide sultan böylece esir edilmiş ve kendisi bugüne kadar serbest bırakılmamıştır”(Abu'l Farac, 1987:542-543).

II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in Tarsus kuşatması sırasında M.1246'da öldüğü bilinmektedir (İbni Bibi, 1941: 227). Mahperi Hatun'un sanduka kitâbesinde II. Gıyaseddin Keyhüsrev'den şehit olarak bahsedilmesi hatunun bu tarihlerde hayatta olduğunu göstermektedir.

II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ölümünden sonra taht için II. İzzettin Keykavus, II. Rüknettin Kılıçarslan ve II. Alâeddin Keykavus arasında bir mücadele başlamıştır. Mücadelenin galibi II. İzzettin Keykavus Moğollar tarafından Moğolistan'a çağrılmış vezir Celalettin Karatay'ın ölümü nedeniyle gidemeyeceğini belirtip, yerine kardeşi II. Alâeddin Keykubat'ı göndermiştir. İbni Bibi, II. Alâeddin Keykubat'la birlikte Moğolistan'a gitmek üzere yola çıkan ekipte Sultan II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in annesinin dolayısıyla Mahperi Hunat Hatun'un da bulunduğunu belirtmektedir (İbni Bibi, 1996 (2):136). Dolayısıyla Celalettin Karatay'ın öldüğü yıl olan M. 1254 'te Mahperi Hunat Hatun'un hayatta olduğu anlaşılmaktadır. Üstelik Hunat Hatun üç torunu arasındaki taht mücadelesine taraf ve tanıktır (Turgut, 2015: 13).

Mahperi Hunat Hatun'dan son kez Kayseri İncesu ilçesinde yaptırdığı Şeyh Turhasan Veli Zaviyesi'nin 1489'da sonradan kopya edilen vakfiyesinde bahsedilmektedir (Turgut, 2015: 62). Vakfiyede Niğde Livası ve Ürgüb Kazası'nda ikamet ettiği belirtildiğinden, 1254 yılı sonrasında Selçuklu Sarayı'ndan uzaklaştığı ya da uzaklaştırıldığı anlaşılmaktadır (Turgut, 2015:13). Mahperi Hunat Hatun muhtemelen Ürgüb'te ölmüş ve naaşı Kayseri'deki türbesine taşınmıştır. Kesin olarak ne zaman öldüğü bilinmemektedir. Ama türbesi içinde bulunan torunu Selçuki Hatun'a ait olan sandukanın üzerindeki M. 1284 tarihi bazı fikirler vermektedir. Sanduka kitabelerindeki üslup ve kullanılan unvanların farklılığı Mahperi Hatun'un torunundan önce ölmüş olabileceğini düşündürmektedir. Yani muhtemelen Mahperi Hatun M. 1254-1284 yılları arasında ölmüştür.

Meşhur tarihçi Aziz b. Mahmud Erdeşir Esterâbadi Mahperi Hunat Hatun için şu ifadeleri kullanmıştır: "Hand Hatun (Hunat-Mahperi), Rum asıllı olup güzel ve soylu bir kadındı. Onun değerinin üstünlüğü, yaptığı iyilikler ve hayırlar, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yaptırdığı medreseler, mescitler, zaviyeler, tekkeler, kervansaraylar, çeşmeler, aşevleri ve daha pek çok eserlerde açıkça görülür ve bugün bu eserler varlığını sürdürmektedir. Kayseri beldesinin sakinleri, onun büyüklüğü ve cömertliği konusunda görüş birliğindedirler"(Biçak, 2007: 124; Esterâbadi, 1990: 54).

Bu siyasi rekabetin diğer tarafı ise, Eyyubi hanedanından Melike Adile'dir. Alâeddin Keykubat'ın Eyyubi meliki Melik Adil'in kızı ile yaptığı evlilik kaynaklarda önemli bir yer tutmaktadır. Sultan yaklaşan Moğol tehlikesi nedeniyle bölgede Eyyubilerle ilişkileri daha iyi hale getirmek için evlilik yapmak istediğini Naib Hokkabazoğlu Seyfettin'e iletmiştir (İbni Bibi, 1941: 115). Sonrasında kız isteme için Şam'a gidilmiş ve Malatya'da görkemli bir düğünle Alâeddin Keykubat

ve Melike Adile evlenmiştir. Düğün merasimi Malatya'dan Alanya'ya kadar her şehirde günlerce sürmüştür (İbni Bibi, 1941: 115-117). Bu evlilik 1227 yılında gerçekleşmiştir (Turan, 2014: 685).

Melike Adile'nin iki erkek ve en az iki kız çocuğu olduğu düşünülmektedir. Bu erkek çocuklardan İzzettin Kılıçaslan'ı sultan Alâeddin Keykubat daha beşikte iken varisi olarak ilan etmiştir (İbni Bibi, 1941: 186). Sultanın ani ölümü üzerine tahta geçen Hunat Hatun'nun oğlu II. Gıyaseddin Keyhüsrev erkek çocuğu olana kadar üvey kardeşleri İzzettin Kılıçaslan ve Rükneddin'i Uluborlu'da hapsedmiştir (İbni Bibi, 1941: 192-193). İzzettin Kılıçaslan ve Rükneddin'in anneleri Melike Adile ise Ankara'da hapsedilmiş daha sonra da öldürülmüştür (İbni Bibi, 1941: 192). İbni Bibi Melike Adile'nin idamını şöyle anlatmaktadır;

'Her hareketinde asil yaratılışının izleri görülen, son derece iffetli ve namuslu olan bu merhume, cellâtlar gelmeden önce izin alıp abdestini yeniledi. Hayatına veda etmek için, içinden gelerek iki rekât namaz kıldı. Yüzünü dua kıblesi olan göğe çevirerek, "Allah'ım ben senin kulunum ve kulunun zulüm görmüş, ümitsizliğe düşmüş, değersiz kızıyım. Benimle çocuklarım arasına karanlık perde koydular. Ruhumu ve vicdanımı köreltip kanımı akıtmaya niyet ettiler. Allah'ım çocuklarımı sana emanet ediyorum. Onları koru. Sen tövbeleri kabul eder, kullarına acırsın" dedi. O an orada bulunan saray hocaları bu duayı ezberleyip bir yere kaydettiler. Merhume devamlı, "Zalimlere hak ettikleri cezayı ver. Bana acı ve beni bağışla, tövbelerimi kabul et" dedikten sonra başörtüsünü iki üç kat dolayıp yüzünü kapayarak Kibleye dönüp oturdu. Hizmetçilerle helalleşti. Kelime-i şahadet getirip Kuran okumaya başladı. Cellâtlar gelip böyle dünya iffetlisi bir kadını cennet bahçesine gönderdiler'(İbni Bibi, 1996: 27).

Melike Adile'nin kız çocukları ile ilgili bilgimiz sınırlı olup kız çocuklarının sayısı ile ilgili net bir bilgimiz yoktur. Birden fazla oldukları Kayseri'de yaptırıkları Çifte Kümbet diye bilinen Melike Adile Kümbeti kitabesinden anlaşılmaktadır. Bu kızlar tıpkı anneleri ve kardeşleri gibi saltanat çevresinden uzaklaştırılmıştır. Bu hatunlar hakkında kaynaklarda bulunan sınırlı bilgilerden biri; kardeşlerden birinin Melike Hatun olarak tanındığı ve 1238 yılında Eyyubilerden Melik Nasır ile evlendirilmek suretiyle Anadolu'dan uzaklaştırdığıdır (Turan, 2014: 426). Aynı tarihte Gıyaseddin Keyhüsrev'de Melik Nasır'ın kız kardeşi ile evlenmiştir (Turan, 2014: 426). Evlendikten sonra Anadolu'ya bir daha hiç gelmediği tahmin edilen Alâeddin

Keykubat'ın kızı Melike Hatun'un iki kız kardeşi daha olduğu tarihi kaynaklarda geçmektedir. İbnü'l-Adim, Kahire'de yaşayan bu çocukları ablalarının yanına getirmek için adı geçen şehre gittiğini anlatmaktadır (Akşit, 2002: 242).

Melike Adile'nin kızlarından birinin evlilik yoluyla Halep'e, diğerlerinin de Kahire'ye gitmiş olmaları, Anadolu'dan uzaklaştırıldıklarının kanıtıdır. Melike Hatun ile birlikte çok küçük yaşlarda annelerinin atalarının memleketine döndükleri anlaşılan bu kızlar, Gıyaseddin Keyhüsrev'in ölümünden sonra ilan edilen genel af sonucu Anadolu'ya dönerek, anneleri için Çiftte Kümbeti inşa ettirmişlerdir (Bayram, 1981: 467). Fakat sonraki hayatları ve ölüm tarihleri ile ilgili kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır.

Hunat Hatun ve Melike Adile arasındaki oğulları üzerinden yürütölen bu iktidar mücadelesi Melike Adile ve oğullarının ölümü ile siyasi anlamda son bulmuştur. Ancak sanatsal anlamda iki kadının türbelerinde devam ettiği anlaşılmaktadır.

Hunat Hatun Türbesi

Hunat Hatun'un bâniliğinin eşi I. Alâeddin Keykubat'ın ölümünden sonra başlamış olması onun eşinin ölümünden sonra Müslöman olması ile alakalıdır. İlk inşa ettirdiği yapının da cami olması ve taçkapı üzerinde yazan Tevbe suresinin 18.ayeti¹ Müslöman olduğunu duyurma çabası olarak yorumlanabilir. Mahperi Hatun M. 1238'den M. 1247'ye yaklaşık on yıl boyunca 12 yapı inşa ettirmiştir. Hatunun bâniliğinin politik gücü elinde bulundurduğu dönemle paralel olduğu açıktır.

Hunat Hatun Türbesi, Hunat Hatun ismi ile anılan külliyeinin içinde yer almaktadır. Külliye Kayseri merkezde iç kale surlarının hemen dışındadır. Bânî olarak Mahperi Hunat Hatun'un ismi caminin ana giriş cephesi olan batı taçkapısında açıkça yazarken; arkada kalan doğu taçkapısında bânî için sadece II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in annesi ibaresi kullanılmıştır. Bu durumun bâninin özel bir isteği olduğu düşünölebilir. Hunat Hatun özellikle herkesin görebileceği cepheyeye kendi isminin yazılmasını istemiş olmalıdır.

¹ Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve ahiret gününe iman eden, namazı dosdoğru kılan, zekâti veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder. İşte doğu yola ermişlerden olmaları umulanlar bunlardır. (Kuran-ı Kerim Meali Diyanet İşleri Başkanlığı)

Fotoğraf 1: Hunat Hatun Cami ve Türbesinin dıştan görünüşünü batı taçkapısı

Türbe, Hunat Hatun'un yaptırdığı caminin kuzeybatı köşesi ile medresenin güneydoğu köşesine bitişik vaziyette bir avlu içerisinde yer almaktadır. Yapının bânisi veya tarihini belirten herhangi bir kitâbesi bulunmamaktadır. Bu nedenle tarihi ile ilgili farklı görüşler ileri sürülmektedir. M. Akok tarih belirtmeden türbenin cami ve medreseden sonra yapılmış olabileceği kabul etmektedir (Akok, 1967: 7). M. O. Arık, süsleme özellikleri, cami ve medrese arasında sıkışmış bir şekilde planlanmış olması nedeniyle türbenin camiden sonra yapılmış olduğunu ve bu döneminde 13. yüzyılın ortaları olabileceğini belirtmektedir (Arık, 1969: 69). Haluk Karamağaralı türbenin külliye içindeki en geç tarihli eser olduğunu belirtmekte ve süsleme özelliklerini Döner Kümbet'le karşılaştırarak yapıyı 1260-1270 yılları arasında tarihlemektedir (Karamağaralı, 1976: 212-214). Orhan Cezmi Tuncer yapının Hunat Hatun'un türbeyi bizzat kendisinin yaşarken inşa ettirdiği ve türbenin siyasi anlamda gücünün en fazla olduğu 1238-1243 döneminde inşa edilmiş olabileceği belirtmektedir (Tuncer, 1986:169). Hakkı Önkal'da H. Karamağaralı ile aynı fikirde olup yapının 1260-1270 yıllarında yapılmış olabileceğini kabul etmektedir (Önkal, 2015:117).

Hunat Hatun Türbesi, kare kaide, sekizgen gövde ve içten kubbe dıştan piramidal külahtan oluşan bir plana sahiptir. Türbeye giriş medresenin güneydoğusundaki odanın içinden sağlanmaktadır. Türbeye merdiven vasıtasıyla ve bir koridordan geçilerek girilmektedir.

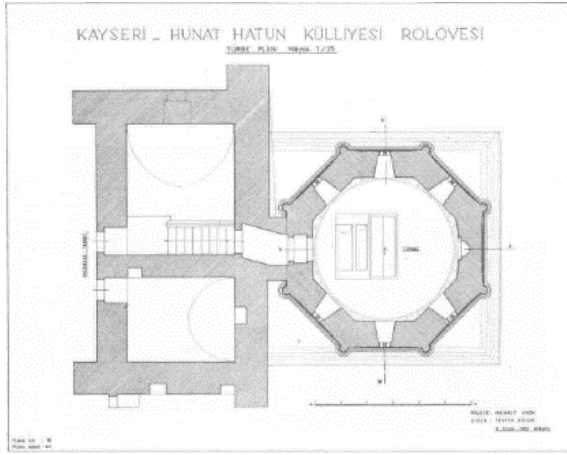
Bu uygulama türbenin medreseden sonra inşa edildiğini kanıtlamaktadır. Türbenin iç kısmına girişi sağlayan bu koridorun eğri oluğu, türbe girişi için zorlama bir çözüm üretilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Türbe tek katlıdır. Türbenin mummyalık katı olduğunu gösteren herhangi bir iz ya da kayıt yoktur. Ancak M. Çayırdağ türbenin bir cenazelik katı olduğunu belirtmektedir (Çayırdağ, 1998:261). O.C. Tuncer mescitte çıkılan merdivenlerin konumu, buradaki özgünlüğünü koruyan duvar izleri ve mescit zeminin oturtmalık kısmından iki sıra aşağıda kalması gibi gerekçelerle yapının tek katlı olduğunu kabul etmektedir (Tuncer, 1986: 169-170).

Hunat Hatun Türbesinin bulunduğu avlu kısmına caminin içinden açılan bir kapı ile girilmektedir. Avlu bugün dört yönden yüksek duvarla çevrilidir. Ancak M. Akok'un çalışmasında yer alan 20. yüzyılın başına ait fotoğrafta caminin batı taçkapısı ve medrese duvarı arasında çapraz vaziyette yapılmış insan boyunu geçmeyen bir duvar bulunmaktadır. Ayrıca türbenin etrafının da bu dönemde hazire olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bugün batı cepheyi kapatan ve türbenin gövdesinin dışarıdan algılanmasını engelleyen yüksek duvar sonradan yapılmıştır. Bu durumda türbenin özgününde batı taçkapısının yanında herhangi bir duvar olmadan yerleştirildiği varsayılabilir. Türbenin dış cephesinde en dikkat çekici unsur mukarnas kaidesidir. Türbe gövdesinde her kenar özenli bir işçilikle bezenmiştir. Sekiz kenarlı gövdenin her bir köşesi sütuncelerle, gövde yüzeyleri ise kemer silmelerle hareketlendirilmiştir. Sütunce yüzeyleri, sivri kemer silmeleri, pencere kemer silmeleri üst örtüye kadar bezenmiştir. Süslemede yazı, geometrik ve bitkisel motifler birlikte kullanılmıştır. Gövdenin üst kısmında kabartma olarak Ayet'el Kürsi yazılı bir kuşak kümbetin bütün cephelerini çevrelemektedir. Yazı kuşağı alt kısmında bitkisel süsleme, üst kısmında ise üç sıra dışa taşkın mukarnaslı bir bordür ile sınırlandırılmıştır. Bu mukarnas bordürün hemen üzerinde piramidal külah yükselmektedir. Gövdenin ortasında açılan mazgal pencereler mermer sütuncenin böldüğü üç dilimli kemer şeklinindedir. Dilimli kemerli pencereler üç yönden sivri kemerli silmelerle evrenilmektedir. Sütuncelerin yüzeyleri ve kemer silmeleri, palmet, lotus ve kıvrım dal motifleri ile süslenmiştir.

Türbenin iç kısmı ortasında üç sanduka bulunmakta güneyde ise mihrap yer almaktadır. Bu kısmın üst örtüsü kubbedir. Mescit kısmının, kuzey ve güney duvarları hariç, diğer kısımları gövdenin ortasına gelecek şekilde açılan ikiz kemerli mazgal pencereler yer almaktadır. Mescit içinde bulunan üç sandukanın ikisi üzerinde kitâbe bulunmaktadır. Kitâbelerden anlaşıldığı kadarıyla sandukalardan biri Hunat Hatun'a diğer torunu Selçuk Hatun'a aittir. Üçüncü sandukanın

üzerinde herhangi bir kitâbe bulunmadığından kime ait olduğu bilinmemektedir. Mihrap, beş sıra mukarnaslı olup, etrafı farklı genişlikte beş bordürle ve çeşitli geometrik motiflerle bezenmiştir. Mihrap süslemeleri dış cepheden farklı olarak geometrik süsleme yoğunlukludur. Ancak süsleme üslubu birbirine benzemektedir. Mihrap dışında oldukça sade bırakılan iç kısımda, diğer bir bezeme unsuru kubbenin hemen altında yer alan üçgen kuşaktır.

Türbede malzeme olarak kesme taş ve mermer kullanılmıştır. Sanduka ve pencere sütuncelerinde devşirme malzemeye yer verilmiştir.

Plan 1: Hunat Hatun Türbesi Planı (Akok,1968)

Fotoğraf 2: Hunat Hatun Türbesi mihrap (Ebiri)

Türbenin içinde bulunan Hunat Hatun'a ait sanduka üzerinde sülüs yazı ile Arapça olarak;

١. هذا قبر الست الستيرة السعيدة الشهيدة الز اهدة العابدة الرابطة العباة
المعصومة الصاحة دلة

٢. ملكة النساء في العالم العفيفة النظفة مريم اوانها و خدعة زمانها صاحبة
المعروف المتصدقة بالمل الوف صفوة الدنيا

٣. والدي ماه بري خاتون والدة السلطان المرحوم الشهيد غياث الدنيا والدين
كيخسرو بن كيقاباد رحمهم الله اجمعين امين

OKUNUŞU: 1 Hâzâ kabr u's-sitti'-s-setirâ es-sa'ide eŐ-Şehide ez-zahide el-a'bide el-muabite el-mücahide el-masuna el-ma'suma el-sahibe el-adile

2 meliketü'n-nisâi fî-l a'lem el-afife el-nazife Meryem eva-niha ve Hadicetü'z zemânihâ sahibe el-ma'ruf el-muta-sad-dika bi-l mal-il uluf saf-vet el-dünya

3 ved-din Mahperi Hatun vali-det el-sultan el-marhum el-Őehid Giyase'd-dünya ved-din Keyhüsrev bin Keykubat rahime-hum Allah ec-ma'in âmin (Türkmen, 1998: 440).

ANLAMI: Bu mezar(kabir) Keykubat oğlu merhum ve Şehit sultan Keyhüsrev'in annesi, mutlu, iffetli, ma'sum, itaatkâr, mücahide, dindar, Şehide, mutlu kadın, Hanım, binlerce malı sadaka veren, din ve dünyanın temizi, adalet sahibi, temiz kadın, çağının Meryem'i, zamanının Hadice'si dünyadaki kadınların kraliçesi Mahperi Hatun'a aittir. Allah cümlesini bađıŐlasın. Âmin.' yazmaktadır (Türkmen, 1998: 440).

Fotoğraf 3: Hunat Hatun Sanduka Kitabesi (Ebiri)

Fotoğraf 4: Hunat Hatun sanduka kitabesi (Ebiri)

Fotoğraf 5: Hunat Hatun Türbesi

Fotoğraf 6: Hunat Hatun Türbesi mukarnas kaide

Melike Adile Hatun Türbesi

Melike Adile'nin türbesi, Kayseri merkez, Melikgazi ilçesinde Sivas Caddesi üzerindedir. Yapı üzerindeki kitabeden M. 1247 yılında Melike Adile'nin kızları tarafından Melike Adile için yaptırıldığı

anlaşılmaktadır. Kuzebatı cephede, kemer kilit taşı üzerindeki usta kitâbesine göre, Amel-i Yusuf bin Musa tarafından yapılmıştır (Durukan, 2001: 268) (Erkiletlioğlu, 2001:69). Beyaz mermer üzerine beş satırlık celi sülüs ile Arapça yazılmış inşa kitâbesi;

Fotoğraf 7: Çifte Kümbet

۱. هذا مقبرة الملكة الشهيدة الشهيذة العالمية الزاهدة عصمة
۲. الدنيا و الدين صفوة الاسلام و المسلمين سيده نساء العالمين زبيدة الزمان
۳. صاحبة الخصال الفاخرة خاتون الدنيا و الاخرة ملكة الملكات منتشأ اليمن و البركات بنت الملك
۴. العادل ابي بكر بن ايوب نور الله ضريحها و عطر روحها و ريحها امرت بعمارته بناتها المخدرات
۵. و باقهما الله اكملها و احسن حالها في سنة خمس و اربعين و ستمائة

OKUNUŞU: 1.Hâzâ meşhed melike el saide el şehide el âlime, el zahide ismet

2.El dünya ved-din safvet el İslam vel müslimin seyideü nisa el âlemin Zübeydet-ül zaman

3. Sahibet el hisal el fâhret hatun el dünya vel ahire el meliket'ül, el melikat, menş'e el yemni-i vel berekat bint el melik

- 4.El adil Ebi Bekr bin Eyyüb nev-ver Allah-u zarihu-ha ve at-tara ruhiha ve reyhu-ha ameret bi imarete-hu benatu-hal muhadderat
5. Ve Bellegahuma Allah-u ikmaluha ve ahsene haluha fi senet hamse ve arba'ine ve sittemaye. (Türkmen, 2012: 36).

ANLAMI: “Bu meşhed(Türbe) Allah ruhunu ve kokusunu itirlandırısın, mutlu melike, şehide, bilge, dindar, din ve dünyanın iffetlisi, İslam ve Müslümanların temiz kadını, iki âlemde kadınların hanımı, zamanın Zübeydesi, övünç kaynağının sahibi, ahiret ve dünyanın hatunu, bereket (bolluk) ve iyilikseverliğin kaynağı, kraliçelerin kraliçesi, adaletli Melik Eyyüb oğlu Ebu Bekir’in kızına aittir. Yapılmasını asilzade kızları emretti, Allah hallerini iyi kılsın, tamamlanmasına 645 (1247) yılında erdirdi.” yazmaktadır (Türkmen, 2012: 36).

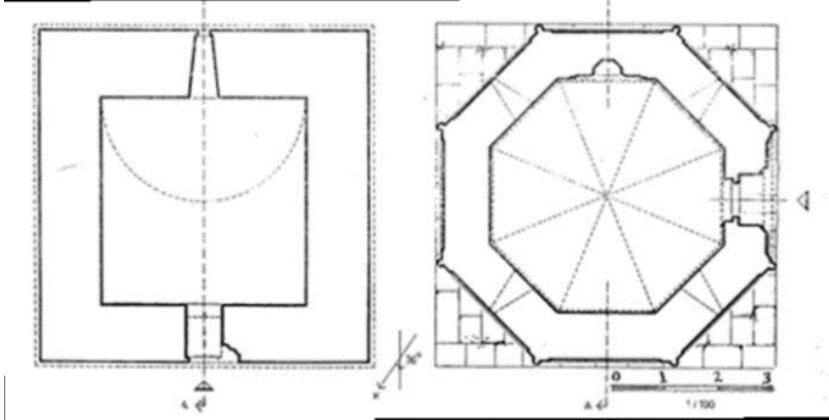

Fotoğraf 8: Çifte Kümbet İnşa Kitabesi

Kümbet, iki katlıdır. Kare cenazelik katı tonozla örtülüdür. İkinci kat, sekizgen gövdeli, içten konik, dıştan piramidal bir külah ile örtülüdür. Sanduka katında güney yönünde bir mazgal pencere açılmıştır. Mescit katında ise pencereler, güneybatı, kuzeybatı, kuzeydoğu ve güneydoğu cephelerinde sivri kemerli düzenlemelerin hemen altına yerleştirilmiştir. Pencereler dikdörtgen bir çerçeve içerisine alınmış ve mazgal şeklindedir. Mescit katına giriş, batı yönünde bulunan tek yönlü ve yedi basamaklı bir merdivenle çıkılan bir kapıyla sağlanmaktadır. Giriş, türbenin en bezemeli kısmı olup, taçkapı gibi düzenlenmiştir. Taçkapı, sivri kemerli mukarnasla bezenmiştir. Kapı nişinin üzerinde beyaz mermerden dikdörtgen beş satırlık bir kitâbe bulunmaktadır.

Cenazelik katının girişi kuzeyde yer almaktadır. Bu kısma beşik tonozla örtülü, toprak zeminlidir. Örtüde moloz taş malzeme kullanılmıştır. Bu katta da sanduka bulunmamaktadır.

Mescit katında, güney yönünde bir mihrap bulunmaktadır. Dikdörtgen çerçeveli mihrap, kademeli bir şekilde iki bordür çevrenmektedir. Mihrap kavsarasında yedi sıra mukarnas yer almaktadır. Mihrap nişi üç kademeye bölünmüştür. Bu katta da sandukaya yer verilmemiştir.

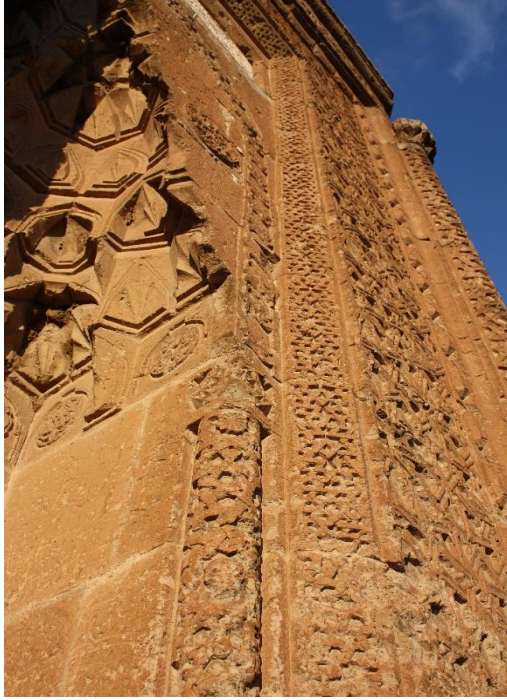
Plan 2: Çifte kümbet üst kat ve alt kat planı(Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, 2008:404)

Kümbetin ilk katı oldukça sade bırakılırken, üst katın dış cephesinde ve iç kısımda ise mihrapta süsleme kullanılmıştır. Türbenin taçkapısı bütün cepheyi kaplayacak şekilde bezenmiştir. Taçkapıda süsleme, cephe köşelerindeki sütunce yüzeylerinden başlayarak, kapı giriş boşluğuna kadar devam etmektedir. En dışta sütunce yüzeyleri geometrik geçmelerle bezenmiştir. Sütun başlıklarında damla motifi kullanılmıştır. Taçkapı en dış bordürü yarım yıldızların oluşan bir çerçeve ile sınırlandırılmıştır. Yarım yıldız sırasının yanındaki bordürde on iki kollu yıldız kompozisyonundan oluşan geometrik bezeme bulunmaktadır. Dıştan üçüncü bordür iç bükey formuludur ve geometrik geçmelerle taçkapı kavsarasını çevrelemektedir. Taçkapı mukarnası yedi sıralıdır. Mukarnas sırası palmetlerden oluşan sivri kemerli bir bordürle sınırlandırılmıştır. Mukarnas kavsarasının iki yanında birer rozet yer almaktadır. Bu rozetlerin yüzeylerinde palmetlere yer verilmiştir. Mukarnas sırasının ilk sırasında dört adet pano bulunmaktadır. Pano yüzeyleri palmet ve rumi kompozisyonu ile süslenmiştir. Kavsaranın üzerinde mermer inşa kitâbesi yer almaktadır. Türbenin tüm cephelerinde külah altındaki yazı kuşağına kadar uzanan çift sıra sivri kemerli silmeler bulunmaktadır. Sekizgen gövdenin üst köşelerinde saçak altındaki yazı kuşağına kadar uzanan sütunceler bulunmaktadır. Bu sütuncelerin yüzeyleri de taçkapı köşelerindekilerle

aynı şekilde geometrik motiflerle bezenmiştir. Saçak altında Ayet’el Kürsi’nin bulunduğu bir yazı kuşağı yer almaktadır.

Fotoğraf 6: Melike Adile Kumbeti taçkapısı

Fotoğraf 7: Melike Adile Kumbeti taçkapısı süsleme detayı

Mihrap, türbenin taçkapısı ile benzer ölçülerdedir. Dikey uzanan dikdörtgen şekilli mihrabın en dış bordürü sade silmelerden oluşmaktadır. İkinci sıra bordür daha kalın bırakılmıştır. Bu bordürün üzerinde on iki kollu yıldızlardan meydana gelen geometrik bir bezeme kullanılmıştır. Mihrap yedi sıra mukarnalıdır. Mukarnas kavsarası ve niş yüzeyi boş bırakılmıştır.

Kümbette kesme taş, moloz taş ve mermer kullanılmıştır. Dolgu malzemesi olarak moloz taş kullanılan duvarlar düzgün kesme taşla kaplanmıştır. Ayrıca alt kat tonoz örtüsünde moloz taşta yer verilmiştir. Yapının kapı üzerindeki inşa kitabesinde ise beyaz mermer kullanılmıştır.

Değerlendirme ve Sonuç

İki yapının genel özellikleri ile yaşanan siyasi olaylar birlikte değerlendirildiğinde ilginç detaylar ortaya çıkmaktadır. Öncelikle iki türbenin inşa edildiği yer olarak Kayseri'nin seçilmesi dikkat çekicidir. Kayseri, Alâeddin Keykubat için önemli bir merkezdir. Dönemin başkenti Konya'dan sonra en büyük şehirlerinden biridir. Dönem kaynaklarında Kayseri için Dar ül-Feth veya Dar ül-mülk unvanları kullanılmıştır. Dar ül Feth, unvanı Alâeddin Keykubat'ın savaşlara burada hazırlanması nedeniyle verilmiştir. İkinci Dar ül-mülk unvanı ise, Konya'dan sonraki başkent olarak kabul edildiği için kullanılmıştır (Turan, 2014: 697). Alâeddin Keykubat burada bir de saray yaptırmıştır. II. Gıyaseddin Keyhüsrev'de saltanat günlerinin çoğunluğunu burada geçirmiştir. Hunat Hatun eşi ve oğlu için önemli bu şehirde bir külliye inşa etmiş ve külliyenin ortasında kendisi için bir türbe yaptırmıştır.

Melike Adile'nin kızları annelerinin türbesi için Kayseri'yi tercih etmiştir. Ankara'da vefat ettiği bilinen Melike Adile'nin Kayseri'de ölümünden yıllar sonra defnedilmesi özellikle bu şehrin tercih edildiğini göstermektedir. 1247'de Köseadağ yenilgisinden dört sene sonra II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ölümünden hemen sonra türbenin Kayseri'de inşa edilmesi yıllar sonra Melike Adile'ye yapılan muameleye cevap niteliğindedir. Türbe inşa edilirken Hunat Hatun da muhtemelen hayattadır.

Türbelerin Kayseri içindeki konumları da dikkat çekicidir. Hunat Hatun Türbesi iç kale surlarının hemen dışındaki külliyenin içinde bulunan avluda yer alırken; Melike Adile'nin türbesi Kayseri-Sivas yolu üzerinde ve şehrin oldukça dışında yer almaktadır. Hunat Hatun türbesinin külliye içindeki konumu da ilginçtir. Türbe, yapı topluluğunun merkezinde yer almakta ve cami ile medrese arasında duvarlar çevrili bir avlu içindedir. Medresenin bir odasından türbenin

içine girilirken türbe avlusuna camiden geçilmektedir. Yapı topluluğu içinde türbenin dıştan sadece külahı görülmektedir. Dıştan oldukça bezemeli olan yapının bu Şekilde saklanmış olması ilginçtir. Bu yerin neden tercih edildiği bilinmemektedir. Haluk Karamağaralı, burada kllyenin yapımından çok önce bir aziz mezarının bulunduğu ve bu yerin Hristiyanlarca kutsal kabul edildiğinden bahsetmektedir (Karamağaralı, 1976:208). Hunat Hatun'un İslamiyet'i yeni seçtiği düşünüldüğünde bu kutsal alana defnedilmek istediği varsayılabilir. Belki de bu nedenle türbe buraya yapılmıştır. Türbenin eski fotoğraflarından batı kısmındaki duvarın daha alçak olduğu ve etrafının mezar taşları ile çevrili olduğu bilinmektedir. Bu durum zamanla türbe etrafının hazire dönüştüğünü göstermektedir. Bu durum kutsal yer kabul ile ilgili görüşünü destelemekle birlikte Müslümanlar içinde zamanla önemli hale geldiği anlaşılmaktadır. Mahperi Hunat Hatun'un Moğol İstilasından sonra gücünü yitirmeye başladığı tarihi kaynaklardan anlaşılmaktadır. Moğolların Kayseri baskınında orada bulunan Hunat Hatun, Moğollara karşı Ermeni Krallığına sığınmış fakat kral Hunat Hatun ve yanındakileri Moğollara teslim etmiştir. Hunat Hatun bir dönem Moğollara esir düşmüş sonrasında yapılan anlaşma ile serbest kalmıştır. Bu olayın ardından ise torunu III. Alâeddin Keykubat'ın sultan olması için çabalarken Moğollarla arası bozulmuştur. Bu olaylar nedeniyle türbe böyle saklanmış olabilir. Türbenin dışında kitâbe olmaması ve sadece sandukada Hunat Hatun'a ait olduğundan bahsedilmesi bu açıklama ile örtüşmektedir. Benzer bir Şekilde Moğollar tarafından öldürülen devlet adamı Muineddin Süleyman Pervane'nin inşa ettirdiği yapılarda inşa kitabesine yer verilmemesi de buna bağlanmaktadır (Cantay, 1980: 364) (Denkhalbant, 2013: 16).

Hunat Hatun Türbesi'nin cami ile medrese arasındaki avluya yapılması fikr muhtemelen bnye aittir. Çünkü teknik anlamda türbenin bu iki yapının arasına sıkıştırılması ve zorlama bir yolla camiden değil medresenin bir odasından giriş açılması bir mimarın tercihi olamaz. Mimar, medrese eyvanlarından birini rahatlıkla bir türbeye evirebilirken yapının bu küçük avluya sıkışması sanati isteğinden çok, bn isteği gibi görünmektedir. Hatta sanati bânînin isteğini yerine getirmek için medreseden kapı açmak, caminin içinde avlu oluşturmak gibi farklı çözümler üretmiştir. Melike Adile'nin türbesi ise, Şehrin dışında gözlerden uzak bir köşeye yapılmıştır. İki türbenin belki de en büyük farkı birinin bir kllyenin parçası olması diğerinin ise bağımsız bir yapı olmasıdır. Hunat Hatun bnlik yaptığı ilk yapının yanına defnedilirken, Melike Adile tıpkı Selçuklu hanedanından dışlanması gibi Şehrin bir köşesinde tek başınadır.

İki türbe kitabeleri incelendiğinde de ilginç ayrıntılar ortaya çıkmaktadır. Hunat Hatun'un sandukası üzerinde kitabede "kabr" kelimesi kullanırken; Melike Adile Türbesi inşa kitabesinde "meşhed" tabiri kullanılmıştır. Kabir tabiri sandukalarda sıklıkla kullanılmakta ve ölünün toprağa gömüldüğü yer anlamına gelmektedir. Meşhed ise, dini bir özelliğe sahip veya topluma mal olmuş kimselerin şehit olduğu yahut defnedildiği yer olarak tanımlanmaktadır (Öz, 2004: 362-363). Melike Adile'nin kızları annelerinin şehit edildiğini kitabede vurgulamışlardır.

Hunat Hatun'un sanduka kitabesinde kendisinden sadece Gıyaseddin Keyhüsrev'in annesi olarak bahsedilmesi, valide sultanlığa verilen önemi göstermektedir. Diğer taraftan Melike Adile kitabesinde Selçuklu hanedanından hiç bahsedilmemiştir. Melike Adile'nin Eyyubi atalarının üzerinde durulmuştur. Melike Adile'nin kızları annelerine yapılanları unutmamış ve bunu kitabeye de yansıtmışlardır (Doğan, 2013: 23).

Bu kitabelerde kullanılan sıfatlar da dikkat çekicidir. Hunat Hatun sanduka kitabesi ve yaptırdığı bütün yapılarda '*safvetü'd-dünya ve'd-din*' ifadesi kullanılmıştır. Hunat Hatun'un evlilik yolu ile sonradan hanedan üyesi olmuştur. Çifte Kümbet kitabesinde ise, Melike Adile için '*ismet'ül dünya ved-din*' tabiri kullanılmıştır. Bu iki tabir arasındaki fark anlamda ortaya çıkmaktadır. Din ve dünyanın temizi olarak çevrilen bu iki tabirin anlamları farklıdır. Safvet saf ve temiz anlamında iken; İsmet ise korunmuş, esirgenmiş anlamına gelmektedir. İsmet, ayrıca Hz. Muhammed için kullanılan sıfatlardan biridir. Bu iki tabirin kullanımındaki fark ise, sonradan Müslüman olan ve ya sonradan hanedan üyesi olan kadınlar için '*safvetü'd-dünya ve'd-din*', anne baba tarafından Müslüman ve hanedan üyesi olan kadınlar için ise '*ismet'ül dünya ved-din*' sıfatlarının tercih edilmesidir (Blessing, 2014: 492). İki türbedeki kullanım bu durumu kanıtlar niteliktedir.

Kitâbelerde ortaya çıkan diğer ilginç bir detay ise, dönem siyasetinin sanata nasıl yansıdığını bir kez daha ortaya koymaktadır. Hunat Hatun'un mezar sandukasında yer alan methiyeler ve Çifte Kümbet kitabesinde Melike Adile için yazılan methiyeler iki kadın arasındaki rekabeti somutlaştırmaktadır. Her iki kitabede de sıra dışı bir şekilde methiyeler bulunmaktadır. Hunat Hatun için kullanılan sıfatlar: mutlu, iffetli, ma'sum, itaatlı, mücahide, dindar, şehide, mutlu kadın, hanım, binlerce malı sadaka veren, din ve dünyanın temizi, adalet sahibi, temiz kadın, çağının Meryem'i, zamanının Hadice'si dünyadaki kadınların kraliçesi (Doğan, 2013: 20) Melike Adile için kullanılan sıfatlar: mutlu melike, şehide, bilge, dindar, din ve dünyanın iffetlisi, İslam ve Müslümanların temiz kadını, iki âlemde kadınların hanımı,

zamanın Zübeydesi, övünç kaynağının sahibi, ahiret ve dünyanın hatunu, bereket (bolluk) ve iyilikseverliğin kaynağı, kraliçelerin kraliçesi, adaletli. Bu iki kadın arasındaki kimin oğlunun sultan olacağına dair mücadelenin ölümlerinden sonra da bir şekilde devam ettiği anlaşılmaktadır.

İki kitâbe içindeki diğer bir ayrıntı da benzetme yapılan kişilerdir. Hunat Hatun için çağının Meryem'i zamanın Hatice'si benzetmesi yapılırken; Melike Adile için zamanın Zübeyde'si benzetmesi yapılmıştır. Benzetme için seçilen isimler manidardır. Hunat Hatun'un eşinin ölümünden sonra İslamiyet'i seçmiş olması ve benzetme için ilk kullanılan ismin her iki din için de kutsal olması elbette ki tesadüf değildir (Yalman, 2017: 246). Diğer isim olan Hz. Hatice ise, Müslümanlığı seçmiş ilk kadındır. Diğer taraftan Melike Adile'nin benzetildiği Zübeyde muhtemelen Abbasi Halifelerinden Harun Reşit'in eşi olan Zübeyde binti Cafer'dir. Emîretü'l-Mü'minin olarak anılan Zübeyde Hatun ile Melike Adile'nin yaşamları arasında birçok benzerlik bulunmaktadır. İkisi de oğullarının tahtta geçmesi için diğer eşlerle mücadele etmişlerdir. Kâbe'ye su taşınması için yaptırdığı kanallarla tanınan Zübeyde Hatun İslam dünyası için önemli bir kişiliktir (Kan, 2012: 167-198). Kitâbe için özellikle onun tercih edilmiş olması tesadüf değildir.

İki türbede kullanılan ayet kitabeleri saçak silmesinin altında bulunmaktadır. Hunat Hatun Türbesinde Bakara Süresinin 255. ayeti (Ayet'el Kürsi)² Çifte Kümbet'te ise, Bakara Süresinin 1-5 ayetleri³ yer almaktadır. Hunat Hatun türbe sandukasında da Bakara Süresinin 255. ayeti bulunmaktadır. Her iki ayetin anlamları incelendiğinde Bakara Süresinin 1-5. ayetlerinde belirgin bir iman, inanç vurgusu dikkat çeker. Bakara suresi 255. ayetinde ise, Allah'ın sıfatları anlatılmaktadır. Çifte Kümbet'te yatan Melike Adile'nin inançlı bir Müslüman olduğu ayetle vurgulanmak istenmiş olabilir.

² Allah, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayandır. Diridir, kayyumdur. O'nu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uyku. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey O'nundur. İzni olmaksızın O'nun katında şefaatte bulunacak kimdir? O, kulların önlerindeki ve arkalarındaki (yaptıklarının ve yapacaklarını) bilir. Onlar O'nun ilminden, kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar. O'nun kürsüsü, bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır. (O, göklere, yere, bütün evrene hükmetmektedir.) Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O'na güç gelmez. O, yücedir, büyüktür.(D.İ.B.)

³Elif. Lâm. Mîm. Bu, kendisinde şüphe olmayan, muttakiler için yol gösterici olan bir Kitap'tır. Onlar, gaybe inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden infak ederler.

Ve onlar, sana indirilene, senden önce indirilenlere iman ederler ve ahirete de kesin bir bilgiyle inanırlar. İşte bunlar, Rablerinden olan bir hidayet üzeredirler ve kurtuluşa erenler bunlardır.(D.İ.B.)

Hunat Hatun'un türbesinin kimin tarafından yapıldığı bilinmezken, Melike Adile'nin türbesinde sanatçı kitabesi yer almaktadır. Amel'i Yusuf bin Musa'nın daha önce herhangi bir yapıda ismi yer almamaktadır. Kökeni ve ya kimliği hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Hunat Hatun Türbesi de muhtemelen saraya bağlı bir usta tarafından yapılmıştır.

Her iki türbede kare kaide üzerine yükselen sekizgen gövde ve külah biçimde başlıkla örtülmüştür. Dönem üslubunun plan özellikleri her iki yapıda da kendini göstermektedir.

İki türbenin en dikkat çekici yönleri süslemenin yoğunluğudur. Özellikle Hunat Hatun Türbesi her cephesinde yoğun süsleme ve mukarnas kaidesi ile bânîsinin gücünü yansıtmaktadır. Melike Adile Türbesinde ise süsleme her cephenin köşe sütunceleri ve özellikle taçkapısında yoğunlaşmaktadır. Süsleme üslubu açısından Hunat Hatun Türbesi daha çeşitli ve zengin örnekler sergilemektedir. Ayrıca Hunat Hatun Türbesinde daha kaliteli bir işçilik bulunmaktadır. Bu da bânînin saray çevresindeki sanatçılardan daha rahat yararlanabildiğini akla getirmektedir.

Her bânînin yapı yaptırırken bambaşka amaç, istek ve estetik zevk taşınması ve bu yapılarda çalışan sanatçıları farklı pek çok amaç, istek ve estetik zevk sahibi olmaları her yapıyı kendine özgü yapmaktadır. Bu özellikler yapının sanat tarihi içindeki yerini göstermekle birlikte dönemin siyasi ortamına da ışık tutmaktadır. Ataerkil bir toplumda, tarihi kaynaklarda çok az yer bulan kadınlar kendilerini ifade etmek için sanatı kullanmışlardır. Sanat sadece estetik bir kaygı ya da hayır amacıyla değil bir takım mesajlar vermek içinde kullanılmıştır.

Kaynakça

- Akok, M. (1968). Kayseri Hunad Mimari Külliyesinin Rölevesi. *Türk Arkeoloji Dergisi*, 16/1, 5-44.
- Akşit, A.(2002). Melike-i Adiliye Kümbetinde Selçuklu Devri Saltanat Mücadelesine Dair İzler. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 11, 239-245.
- Arık, M. O. (1967). Erken Devir Anadolu- Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri. *Anadolu(Anatolia)*, 11, 57-99.
- Bayram, M.(1981). Anadolu Selçukluları Devrinde Anadolu Bacıları (Bacıyan-I Rum) Örgütünün Kurucusu Fatma Bacı Kimdir?. , *Belleten*, XIV/2, 178-180, 457-472.
- Biçak, S. (2007). *Türkiye Selçuklu Toplumunda Kadın(XI-XIV. Yy)*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Blessing, P. (2014). Women Patrons In Medieval Anatolia And A Discussion Of Māhbarī Khātūn's Mosque Complex In Kayseri. *Belleten*, 282, 475-526.
- Çayırdağ, M. (1998). Huand Hatun Külliyesi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde*. (Cilt 18, s. 261-262). İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Cantay, T. (1980). Niksar Ulu Camii. *Bedrettin Cömert'e Armağan, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi, Beşeri Bilimler Dergisi Özel Sayı*, 363-374.
- Denkhalbant, A. (2013). Niksar Ulu Camii Üzerine Bir Değerlendirme. *Vakıflar Dergisi*, 40, 9-32.
- Doğan, Şaman N. (2013). Kayseri'deki Selçuklu Dönemi Kadın Türbeleri. *Vakıflar Dergisi*, 39, 15-26.
- Durukan, A. (2001). Anadolu Selçuklu Döneminde Bânî Sanatçı İlişkisi. Mustafa Denктаş-Yıldırak Özbek (Ed.), *Zafer Bayburtluoğlu Armağanı Sanat Yazıları içinde.*, (s. 247-278). Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yay.
- Erkiletlioğlu, H.(2001). *Kayseri Kitabeleri*. Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Ebiri G. Kişisel Fotoğraf Arşivi.
- Hacıgökmen, M. A. (2012). I. Alaaddin Keykubat'ın (1220-1237) Kayınpederi Kir Fard Hakkında Bir Araştırma. *Mediterranean Journal Of Humanities*, 2, (1), 121-130.
- İbni Bibi, (1941). *Anadolu Selçuki Devleti Tarihi*. Gençosman M. N. (Çev.). Ankara: Uzluk Basımevi.
- İbni Bibi, (1996). *El Evamirü'l- Ala'ıye Fi'l Umuri'l Ala'ıye (Selçukname)*. Öztürk M. (Haz.). CII, Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi.
- Kan, K. (2012). Emîretü'l-Mü'minîn: Zübeyde Binti Câfer. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 11, (2), 167-198.
- Karamağaralı, H. (1976). Kayseri'deki Hunad Caminin Restitüsyonu Ve Hunad Manzumesinin Kronolojisi Hakkında Bazı Mülahazalar. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21, 199-246.
- Önkal, H. (2015). *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Öz, M. (2004). Meşhed Maddesi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde*. (Cilt 29 s. 362-363). İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Özbek Y. ve Arslan C. (2008). *Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri*. Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

- Turan, O. (2014). *Selçuklular Zamanında Türkiye*. Ankara: Ötüken Yayınları.
- Turgut, D. (2015). *Mahperi Hunat Hatun Ve Yaptırdığı Yapılar*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Türkmen, K. (1998). Selçuklu Döneminde Kayseri'nin İmar Faaliyetlerine Katkıda Bulunan Hanımlar. *II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri* Tam metin içinde, (s. 438-449).
- Türkmen, K. (2014). Ölümün Engel Olamadığı İki Hatun Sultan'ın Rekabeti. *XVI. Ortaçağ- Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri* Tam metin içinde, (s. 781-790).
- Türkmen, K. (2012). Kayseri'de İmar Faaliyetine Katkıda Bulunan Hanımlar. *II. Uluslararası Ahilik Sempozyumu* Tam metin içinde, (s. 20-54).
- Yalman, S. (2017). The 'Dual Identity' of Mahperi Khatun: Piety, Patronage and Marriage across Frontiers in Seljuk Anatolia. Patricia Blessing, Rachel Goshgarian (Ed.), *Architecture and Landscape in Medieval Anatolia, 1100-1500* içinde. (s. 224-252). Edinburg: Edinburgh University Press.

İnternet Kaynakları

<https://kuran.diyamet.gov.tr> (Erişim Tarihi: 17.05.2020)

